

MODERNISME I LLEURE AL BAIX LLOBREGAT

dossie

AGNÈS DAL MASCHIO*

HISTORIADORA DE L'ART

Molt sovint, quan pensem en el lleure, tenim altres prioritats abans que quedar-nos prop de casa. Quan volem visitar algun indret o algun monument que ens cridi l'atenció pel seu interès o per la seva bellesa, com més lluny estigui, sembla que hagi de ser més impactant. En canvi ens costa valorar allò que tenim més a prop, i que no per això és menys interessant. Per què limitar la nostra activitat lúdica?

La comarca del Baix Llobregat, tot i que a primer cop d'ull dona la visió de zona industrialitzada, amb moltes edificacions i xarxes viàries, ofereix espais de gran interès tant a nivell paisatgístic com arquitectònic i de lleure. Centrant-nos en el que ens ocupa en aquest article, el Modernisme al Baix Llobregat vist des del punt de vista del lleure, podem dir que sense sortir de la comarca es poden fer un seguit de visites i activitats objecte d'interès per a tot tipus de públic.

Un dels llocs que podem destacar com a més interessant és la Colònia Güell. La seva singularitat i interès es pot trobar tant en el seu entorn, un petit nucli urbà envoltat de pinedes, com en l'arquitectura que hi trobem.

La Colònia Güell. Un destacat conjunt modernista

La colònia Güell va ser fundada l'any 1890 per Eusebi Güell i Bacigalupi a la finca agrícola que havia adquirit el seu pare, Joan Güell i Ferrer, a Santa Coloma de Cervelló. Dedicada al tèxtil, en concret a la producció de panes, velluts i vellutets, estava configurada en dues parts ben diferenciades: el conjunt fabril, amb diversos edificis de fun-

cionalitats diferents, i la part dels habitatges i serveis socials per als obrers. Els trets que diferencien la Colònia Güell de la resta de colònies industrials de Catalunya és que hi trobem un urbanisme planificat per a la funció que havia d'acomplir, donar el màxim de qualitat de vida als obrers, un aspecte que Eusebi Güell va considerar fonamental per tal que la relació obrer-treball es desenvolupés sense conflictitat. Amb aquesta finalitat, Güell va encarregar el projecte urbanístic a l'estudi d'Antoni Gaudí, on col·laboraven els arquitectes Francesc Berenguer i Mestres i Joan Rubió i Bellver. És ben coneguda la relació d'amistat d'Eusebi Güell amb Gaudí, de qui seria el mecenes. Abans d'intervenir a la Colònia Güell, Gaudí ja havia construït els pavellons de la Finca Güell de les Corts, l'habitatge d'Eusebi Güell al carrer Nou de la Rambla de Barcelona i els cellers Güell del Garraf. Sembla que el projecte urbanístic de la Colònia Güell fou principalment obra dels seus col·laboradors, mentre que ell es dedicà a la construcció de l'església de la colònia, que esdevindria una de les seves obres més representatives i l'edifici més emblemàtic d'aquest conjunt.

En arribar a la Colònia Güell, des de l'accés principal ja s'observa la gran xemeneia que ens indica la situació dels edificis fabrils: un conjunt d'edificacions de diversa tipologia, com l'edifici principal de pisos per a la filatura o els edificis de dents de serra per als telers o els assecadors amb una particular disposició dels maons formant gelosies que permeten una ventilació òptima per a l'eixugada dels teixits acabats de tenyir. Actualment són de propietat privada. Continuant cap a la part residencial, una avinguda arbrada molt agradable per passejar ens condueix a mà esquerra a la masia de Can Soler de la Torre, la masia de la finca agrícola construïda el 1622 i que la família Güell reformà interiorment per convertir-la en la seva residència temporal. Al costat hi ha la petita capella de la Mare de Déu dels Dolors, dedicada al culte fins a la construcció de l'església de Gaudí. Si seguim per l'avinguda principal arribarem a la zona d'habitatges, on trobem el primer edifici singular, el de Ca l'Ordal, obra de Francesc Berenguer i Joan Rubió, en el qual

* **Agnès Dal Maschio** és historiadora de l'art, vicepresidenta del CECBLL i té algunes publicacions sobre el Modernisme al Baix Llobregat. Va comissariar l'exposició *Constructors de Somnis*, produïda pel Centre d'Estudis Comarcals, en la qual es mostraven els exponents més importants d'aquest període a la comarca.



Interior de la cripta. Antoni Gaudí, Colònia Güell (Santa Coloma de Cervelló). Fot. Francesc Muntada

destaca la filigrana del maó a finestres i xemeneies i al petit cobert posterior. A partir d'aquest habitatge es desenvolupa el traçat urbanístic de la colònia obrera, que es planifica en forma d'L amb el vèrtex situat a la part del darrere de Ca l'Ordal. Els dos eixos formen un conjunt reticular de carrers on se situen les cases entre mitgeres dels obrers, que segueixen una mateixa estructura: planta baixa i pis amb un petit pati a l'entrada, en alguns casos, i eixida a la part posterior, tot i que a nivell decoratiu de la façana presenten diferències. Altres edificis destacats de la colònia per la seva funcionalitat o per la seva arquitectura són l'Ateneu Unió, Ca l'Espinal, el Centre Parroquial Sant Lluís i la Cooperativa de Consum. Però els més singulars a nivell arquitectònic i els que tenien més importància per Eusebi Güell són els que estan situats als extrems dels braços de la vila, l'escola i l'església. El paper fonamental que educació i religió tenien a la colònia explica el fet que tots dos edificis se situessin en un lloc destacat, dos promontoris envoltats de pins. De l'escola i la casa del mestre, connectats per un pont sostingut per un arc parabòlic, en sobresurt el tractament volumètric de l'escola i el caràcter de torrassa medieval atorgat a la casa del mestre, mentre que la cripta se singularitza per la seva força arquitectònica i la seva gran bellesa. Aquesta construcció ens ajuda a entendre la grandiositat de l'obra de Gaudí, en ser una de les seves obres principals, que podem considerar el precedent de la Sagrada Família. Podríem dedicar moltes pàgines a parlar de la cripta de la Colònia Güell, però aquest no és l'espai

per fer-ho. Val més gaudir-ne veient-la, ja que, com se sol dir, una imatge val més que mil paraules. Antoni Gaudí va dedicar deu anys a estudiar les forces que havien de suportar arcs i columnes, així com les diferents estructures i materials que havien de suportar el temple, mitjançant una maqueta "polifuncional" en la qual, a través del pes de petits sacs amb perdigons calculava els pesos i les forces i podia veure en tres dimensions l'estructura de l'església. D'aquest rigorós estudi, en va sortir una obra que malauradament va restar inacabada i de la qual només podem contemplar la cripta, base del que havia de ser el futur temple. De la seva planta en forma d'oval irregular surten un seguit de columnes rectes i inclinades que donen lloc a un mur ondulant que forma arestes. Davant la porta d'entrada s'alça un porxo que havia de servir de suport a l'escalinata que donaria accés a l'església. A l'interior quatre columnes centrals de pedra basàltica sense polir, juntament amb altres de maó i pedra, distribueixen l'espai i recullen un seguit de nervadures de maó que conformen el sostre. La força expressiva de la cripta ve donada per la utilització de tota una sèrie de solucions formals innovadores, com arcs en forma de cadena, columnes inclinades o paraboloides hiperbòlics, i també pels materials emprats com maó recuit, pedra volcànica i pedra basàltica, rajola trossejada formant trencadís o agulles de teler, materials molt sovint reutilitzats, que, combinats entre si, donen a l'edifici una tonalitat que conjuga perfectament amb el seu entorn.



Escola i Casa del Mestre. Francesc Berenguer i Mestre, Colònia Güell (Santa Coloma de Cervelló). Fot. Francesc Muntada

És un orgull poder tenir al Baix Llobregat una obra tan emblemàtica com la cripta, declarada Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO el 2005, d'un arquitecte tan important com Antoni Gaudí. És recomanable dedicar un temps a visitar els edificis que acabem de descriure. De fet a la Colònia Güell hi ha un Centre d'Interpretació situat a l'edifici de la Cooperativa de Consum que va ser rehabilitat per a la seva ubicació. Aquí es pot conèixer de prop a través d'una exposició permanent i d'un audiovisual com es vivia a la colònia, quina era l'activitat dels obrers i el paper que hi tenia la dona. També es pot conèixer en què consistia el procés productiu de la pana, el vellut i el vellutet. Tanmateix, a la segona planta dedicada a l'església es pot veure una reproducció de la maqueta que va construir Gaudí, que ajuda a entendre la particularitat constructiva de la cripta. El mateix centre organitza també visites guiades a la colònia i si es vol visitar individualment es pot fer un recorregut amb l'ajut d'un mapa i d'una audioguia que explica els principals edificis que es veuen des de l'exterior, tret de la Cripta, on es pot accedir a l'interior. Per a més informació es pot consultar el web: www.gaudicoloniaguell.org. Una altra manera més lúdica de conèixer la colònia Güell és visitant-la cap al segon cap de setmana d'octubre en què se celebra la *Festa del Modernisme*. Aleshores tot el poble es vesteix de festa i els mateixos vilatans recreen la vida que s'hi feia fa 100 anys a través de representacions teatralitzades en diferents racons de la colònia. Cada any la festa es dedica a una temàtica concre-

ta i és una forma diferent de conèixer la colònia i de poder gaudir de diverses activitats i exposicions temàtiques que s'hi relacionen, fira d'artesans, així com de tenir ocasió de conèixer l'interior d'alguns edificis que normalment estan tancats al públic. Alguns d'aquests edificis són la masia de Can Soler de la Torre, on es pot brindar a la salut d'Eusebi Güell en l'espai que havia estat la seva residència, el convent de monges, antiga casa-bressol, on es veuen bressols amb nadons i les monges que els cuiden, o el Teatre Fontova, on generalment es fan exposicions. Per conèixer els detalls de la programació podeu consultar el web www.coloniamodernista.cat.

El llegat modernista de Josep M. Jujol a Sant Joan Despí

Tot i que Gaudí va deixar un important llegat arquitectònic a la comarca, no podem deixar de conèixer un altre conjunt important d'edificis que va construir una persona molt propera a Gaudí, que va col·laborar amb ell en moltes de les seves obres importants com la casa Batlló, la Pedrera o el Parc Güell, a Barcelona. Ens referim a Josep Maria Jujol i als edificis que va aixecar a Sant Joan Despí. La seva vinculació amb aquest municipi baixllobregatí li ve donada perquè la seva tia li va encarregar que li construís una casa d'estiueig, casa que duu el nom de Torre de la Creu i popularment coneguda com la Torre dels Ous per les seves formes ovalades i esfèriques. A partir d'aquesta primera



Can Negre. Josep M. Jujol, Sant Joan Despí. Fot. Francesc Muntada

obra, l'advocat i terratinent Pere Negre, en quedar captivat de la seva arquitectura, li va encarregar el projecte de reforma de la seva casa pairal per a dignificar-la. Jujol, en ambdós edificis, aplica la seva gran imaginació i les seves dots d'arquitecte. A la Torre de la Creu uneix tres esferes de diferents alçades coronades per cúpules recobertes de mosaic ceràmic, amb dues de més petites que conformen les escales interiors helicoidals. El conjunt presenta una arquitectura molt original i innovadora. En canvi l'arquitectura de Can Negre fa referència al caràcter camperol de la casa, que es posa de manifest per la forma de carrossa de la tribuna, per una de les reixes de l'entrada, feta aprofitant velles eines del camp, i per les finestres de la galeria de solana que caracteritzen la masia catalana. L'interior és un esclat de color, amb el blau intens de l'escala octogonal combinat amb sanefes blanques i amb els daurats i la decoració abarroçada de la capella.

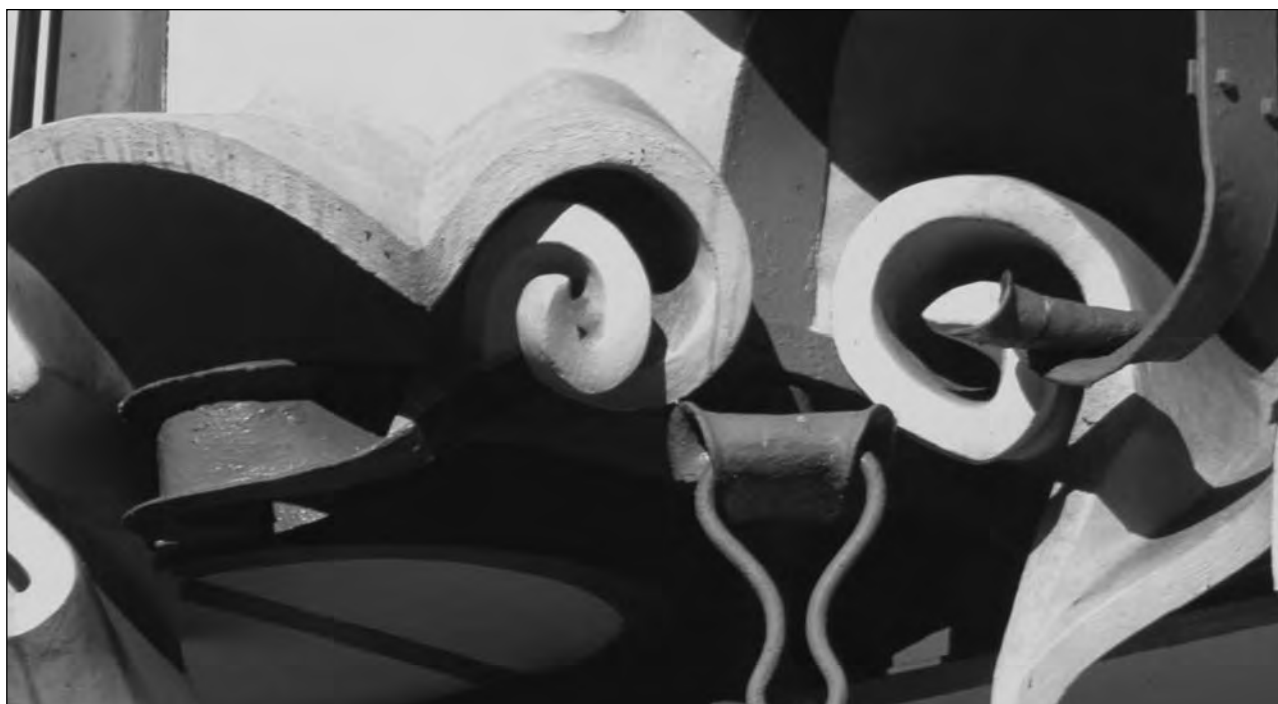
Avui aquests dos edificis són els més emblemàtics de la població, tot i que n'hi ha molts d'altres de nova construcció o en els quals Jujol va intervenir fent-hi alguna reforma. Alguns d'aquests edificis són, per exemple, la Torre Serra Xaus —que combina cossos quadrangulars disposats en rotació—, la seva pròpia casa o Cal Passani —una torre dissenyada a partir de la intersecció de cossos quadrangulars—, la torre Rovira —que destaca pels seus esgrafiats— i l'església —amb púlpits, sagrari, confessional i altars—, i constitueixen una ruta dedicada a Jujol que es duu a terme cada



Torre de la Creu. Josep M. Jujol, Sant Joan Despí. Fot. Francesc Muntada



Detall de la galeria de solana i dels esgrafiats de Can Negre. Josep M. Jujol, Sant Joan Despí. Fot. Francesc Muntada



Detall de la carrossa de la tribuna de Can Negre. Josep M. Jujol, Sant Joan Despí. Fot. Francesc Muntada

últim diumenge de mes. Per a més informació consulteu l'apartat "Ciutat modernista" de la pàgina web de l'ajuntament www.sjdespi.cat Si es volen conèixer altres edificis modernistes de la població també es poden apreciar dues

obres d'Ignasi Mas i Morell, una d'elles al costat de la Torre de la Creu, altres de Marcel·lí Coquillat o també de J. M Fossas, com la reforma de Can Po'Cardona, amb interessants esgrafiats.



Detall del trencadís ceràmic i esgrafiats en una finestra de Can Tarragó, Molins de Rei. Fot. Francesc Muntada

Altres edificacions modernistes de la comarca

Apart d'aquests exemples més destacats de grans arquitectes del modernisme, si mirem el conjunt de les edificacions de l'època de la comarca, ens adonem que en quasi totes les poblacions que la conformen hi ha edificis que, tot i ser més modestos, s'emmirallen en la forma i l'estil constructiu del moment. Podríem parlar d'un modernisme més popular que s'aprecia en els detalls ornamentals en ceràmica, en ferro o en esgrafiats presents a les cornises, portes o finestres de cases que, arquitectònicament, no destaquen pel seu valor constructiu. Generalment es tracta de cases entre mitgeres, en les quals es denota una voluntat dels seus propietaris de dignificar-les seguint l'estil de moda del moment. Podríem citar alguns exemples com Can Tarragó, a Molins de Rei, cases d'en Molins, a Sant Feliu de Llobregat, Cal Darnius, a Pallejà, diversos habitatges de Cornellà o d'Esparreguera, Can Camps, a Torrelles de Llobregat i un llarg etcètera. En alguns municipis, on hi ha una major concentració d'edificis de tendència modernista, s'organitzen rutes per donar-los a conèixer. Podem citar com a exemple l'itinerari modernista de Sant Feliu de Llobregat, una ruta que s'inicia a l'estació de tren i recorre els 27 punts de modernisme que hi ha a la població i que estan ubicats principalment a la zona d'eixample. Aquesta zona, a l'època, canvià la fesomia del Sant Feliu agrícola cap a l'urbà, establint un lligam entre el nucli més antic de Sant Feliu, sorgit a redós de la Parròquia i de l'antic camí

que portava a Sant Joan Despí, amb el nou pol d'atracció: l'estació i la carretera. La majoria d'edificis van ser obra de l'arquitecte municipal Gabriel Borrell i Cardona, amb la intervenció de la família de contractistes dels Molins. Per a més informació, podeu consultar el web www.santfeliu.cat.

Tot i que la majoria dels exemples que hem citat són cases modestes, també trobem un destacat conjunt de torres de gent més adinerada, que tot sovint són torres d'estiueig, que els propietaris van fer construir a alguns arquitectes de renom. No oblidem que la ubicació del Baix Llobregat és propera a Barcelona i, en trobar-se a l'època en un moment de creixement a causa de la industrialització i de l'ampliació de les vies de comunicació, l'accessibilitat era fàcil i es podia gaudir d'una atmosfera més saludable que a la ciutat. Entre les cases més destacades a nivell arquitectònic podem citar la Granja Garcia, situada a peu de la carretera que condueix a Cervelló. És una obra de l'arquitecte Antoni Maria Gallissà, col·laborador d'un dels arquitectes capdavanters del Modernisme, Lluís Domènech i Montaner. Va ser encarregada pel fabricant Frederic Garcia l'any 1899 com a habitatge i no com a explotació agrícola, com es podria desprendre del nom de "granja" que apareix en una inscripció de ceràmica a la torre annexa al cub que conforma l'habitatge. L'arquitectura de Gallissà a la comarca es caracteritza per la recerca d'un llenguatge personal a partir de la combinació d'elements del gòtic i de l'arquitectura autòctona de Catalunya, que troba els seu màxim exponent



Filigrana de maó i detalls decoratius en ceràmica, exemple del modernisme popular. Fot. Francesc Muntada



Detall del rètol de Granja Garcia. Antoni M. Gallissà, Cervelló. Fot. Francesc Muntada



Detall d'una finestra i de la galeria de solana de la Granja Garcia. Antoni M. Gallissà, Cervelló. Fot. Francesc Muntada



Can Ginestar. Marcel·lí Coquillat, Sant Just Desvern. Fot. Francesc Muntada

en la casa pairal. Tant a la granja Garcia com a l'església i Casa Parroquial de Cervelló, també obres seves —la primera en col·laboració amb Font i Gumà—, utilitza aquests elements a portes, finestres i a la galeria de solana. Gallissà també va fer el projecte de reforma d'una antiga masia del 1516 a Esplugues, propietat de la família Pujol i Bausis. Els Pujol i Bausis van tenir un paper important com a productors de ceràmica i de rajoles modernistes, que decorarien la gran majoria d'edificis de l'època a Catalunya. L'edifici té més interès a la part interior que a la façana exterior. N'és emblemàtica la tribuna de maó amb finestres d'arc apuntat d'estil goticitzant i vitralls emplomats, així com la galeria de solana. Malauradament no es pot visitar perquè forma part del convent de Mont-Siú.

Altres edificis singulars que localitzem a la comarca poden ser per exemple Can Modolell, a Viladecans, una antiga casa del segle XVII, que va patir diverses reformes, la més important de les quals el 1892 donà a l'edifici la fesomia actual amb elements de caire neogòtic i modernistes, o una casa a Castelldefels, en concret a la urbanització del Poal, encarregada per Eusebi Güell a Francesc Berenguer i Mestres com a segona residència. Recordem que aquest arquitecte ja havia treballat per a Eusebi Güell a la Colònia Güell i als cellers Güell al Garraf amb un tipus d'ar-

quitectura similar que combina la pedra de diferents textures i colors amb el maó en un tipus de construcció massissa. Una altra casa, a la qual sí que és possible accedir a l'interior, és Can Ginestar, a Sant Just Desvern, obra de Marcel·lí Coquillat. És molt agradable l'entorn on és situada la casa, prop de l'església, així com l'accés des de la part alta tot passant per l'exterior del mur de tanca ondulat. Envoltada de força terreny, un cop s'accedeix a la casa, una antiga masia reformada com a residència, ens adonem de la seva elegància. La façana, subdividida en tres cossos amb dos afegits per Coquillat als laterals, un dels quals és una petita capella, presenta decoració senzilla. Destaquen les finestres de la planta baixa d'estil neogòtic i el tester esglaonat amb pinacles sobre les golfes. A l'interior, al que havia estat la zona de sala i menjador, hi ha un arrambador, dissenyat probablement per Domènech i Montaner i dut a terme a la fàbrica Pujol i Bausis, sobre el qual hi ha esgrafiats amb motius florals. Aquest espai està ocupat actualment per una cafeteria.

El modernisme en edificis industrials i de caire agrícola

Fins ara hem parlat del modernisme en els habitatges, però no podem deixar de banda les manifestacions de l'estil en



Caves Canals i Nubiola, avui Roger Goulart. Ignasi Mas i Morell, Sant Esteve Sesrovires. Fot. Francesc Muntada

els edificis industrials i de caire agrícola, dels quals a la comarca hi ha diversos exponents interessants de visitar, ja que alguns d'ells s'han convertit en museus dedicats a donar a conèixer l'activitat productiva a final del segle XIX i principi del XX. Quina és la relació que hi ha entre els edificis fabrils i el Modernisme? Com diu Joan Molet i Petit en el seu article "L'Arquitectura industrial al Baix Llobregat", publicat a *Gaudi, Jujol i el Modernisme al Baix Llobregat*, tot i que l'arquitectura industrial ha seguit una dinàmica pròpia, hi ha una estreta relació entre la voluntat modernitzadora de la societat catalana a l'època del modernisme i la indústria, una de les peces clau per a aquesta modernització. "A més, l'estètica fabril de marcat caràcter tècnic i utilitari sintetitzava força bé aquesta idea modernitzadora, de manera que no és estrany aquest transvasament inicial de formes de l'arquitectura industrial al primer Modernisme i la posterior assumpció del llenguatge modernista madur en moltes construccions industrials de primers del segle XX, amb la participació, a més, de destacats arquitectes".

La comarca del Baix Llobregat va esdevenir una zona industrial per excel·lència, ja que diversos factors afavoriren la instal·lació de fàbriques i el desenvolupament de la indústria tèxtil que, a Catalunya, tingué un paper important a l'època de què estem parlant i suposà un gran desenvolupament econòmic i social, que portà implícit l'enfortiment

de la burgesia. Aquests factors foren principalment la proximitat amb Barcelona i el fet que a la ciutat hi havia poc espai per a la ubicació de fàbriques i també molta conflictitat obrera. Tanmateix l'existència del riu Llobregat i del Canal de la Infanta, des de Molins de Rei fins a Barcelona, van possibilitar l'aprofitament energètic de l'aigua a través de rodes hidràuliques, primer, i de turbines després per fer moure la maquinària mitjançant embarrats. Així, en diferents poblacions del Baix Llobregat s'alçaren diverses fàbriques seguint la tipologia constructiva emprada a l'època i importada des d'Anglaterra, capdavantera de la industrialització, com les fàbriques de pisos amb estructura de ferro, les de nau que van permetre crear espais més diàfans mitjançant la utilització d'encavallades, o les de dents de serra, una combinació d'ambdues tipologies que permetia una major il·luminació a través de la successió de naus i la presència de grans finestrals. Tot i que a la comarca hi ha diverses fàbriques i colònies industrials disseminades per tot el territori, els exemples més destacats i amb més presència d'elements modernistes els trobem a Cornellà i, en concret, a la fàbrica Bagaria i a la Societat General d'Aigües de Barcelona. La primera té gran interès a nivell constructiu, ja que utilitza la volta de maó amb tirants de ferro, una estructura innovadora a l'època que permetia crear espais diàfans, i perquè incorpora al sostre a doble vessant un seguit de claraboies que donen més lluminosi-



Societat General d'Aigües de Barcelona. Josep Amargós, Cornellà. Fot. Francesc Muntada

tat a l'interior. També copsa l'atenció la decoració en maó en els diferents edificis que conformen la fàbrica. L'altre exemple citat no va ser una construcció per al tèxtil sinó per extreure aigua de l'aquífer del Llobregat. Obra de Josep Amargós, conforma un seguit de naus on tenia cabuda la maquinària per a l'extracció de l'aigua. Actualment és la seu del Museu de les Aigües, un museu que conserva en cadascuna de les seves naus una mostra representativa de l'origenària instal·lació hidràulica de vapor, que es complementa amb una exposició que genera un discurs entorn de la història de l'abastament d'aigua a una gran ciutat. El que havia estat un dipòsit d'aigua és avui un espai on es duen a terme activitats per a tot tipus de públic. Arquitectònicament, aquest dipòsit de forma circular amb coberta interior en cúpula de volta catalana, les naus amb el seu gran component estètic i els tres pous fan d'aquest conjunt industrial un lloc emblemàtic i interessant de visitar. Altres museus que s'han de conèixer per la relació que tenen amb els aspectes productius desenvolupats a l'època, tot i que no estiguin ubicats en edificis modernistes, són el de la Colònia Sedó, a Esparreguera, i la fàbrica Pujol i Bausis, coneguda popularment com La Rajoleta. Al primer, es pot conèixer de prop com funcionava una fàbrica tèxtil a través d'un audiovisual en 3D que explica com arriba l'aigua a la colònia, de la turbina Planas, un magnífic exemplar —a l'interior del qual es pot accedir— del sistema d'embarrats, que permet la transmissió de l'e-

nergia, així com de la visita a la colònia amb el seu aqüeducte de més de 30 m d'alçada, la xemeneia helicoidal i les cases i equipaments per als obrers. El segon museu citat es troba a Esplugues i té a veure amb la producció industrial de ceràmica modernista. S'han recuperat gran part dels forns a través dels quals es pot conèixer el procés productiu de les rajoles. Són interessants els conjunts de forns, com els àrabs, els que tenen forma d'ampolla, els soterrats o els de reflex metàl·lic. També es poden veure els dissenys originals d'algunes de les rajoles, fets sovint per arquitectes de la talla de Lluís Domènech i Montaner, Josep M. Gallissà o Lluís Bru, entre altres, i que es van emprar en la majoria d'edificis modernistes de Catalunya. En combinació amb la visita a la fàbrica es pot fer la visita al Museu de Can Tinturé, on s'exposen rajoles de mostra, provinents de la col·lecció Salvador Miquel, des del segle XIV fins al segle XIX. Parlant de ceràmica també hi ha un petit museu, la Masia Museu Serra, ubicat a Cornellà a la Masia de Can Famadas, que mostra peces de ceràmica decorativa fetes per un dels grans ceramistes de l'època, Antoni Serra i Fiter. A la planta baixa es poden veure les peces fetes per tres generacions de ceramistes Serra, al primer pis es conserva l'habitatge tal i com era a l'època en què hi vivia Antoni Serra i a les golfes es pot visitar l'actual taller del ceramista Jordi Serra, nét del ceramista modernista.

Pel que fa al Modernisme aplicat a edificacions de caire

agrícola i de serveis, podem citar en primer lloc les caves Canals i Nubiola, avui Roger Goulart, a Sant Esteve Sesrovires, construïdes per Ignasi Mas i Morell amb maó combinat amb detalls decoratius en ceràmica verda que representen raïms, fent referència a l'ús de l'edifici. Aquestes caves són visitables i es pot conèixer el procés productiu del cava i la seva estructura interna a base de voltes de maó. Un altre exemple és la granja de la Ricarda, al Prat de Llobregat, destinada a la producció de llet i de la qual destaca l'estructura interior amb una gran volta recoberta amb ceràmica blanca i algun detall decoratiu. En els mateixos terrenys de la Ricarda hi ha un edifici notable, projecte de Josep Puig i Cadafalch i dut a terme pel constructor pratenc Josep Monés i Jané, per a la Central Telegràfica Marconi. Destaquen els elements esglaonats, molt típics de l'arquitectura de Puig i Cadafalch, així com les barbacanes d'acabament de la coberta, també esglaonades. Podem citar, com a darrer exemple, la Cambra Agrària de Sant Boi, obra de Francesc Berenguer i Bellvehí, de línies senzilles però interessant quant a construcció per la seva volumetria i els ornaments en maó a les finestres.

Com es pot desprendre de tot el que s'ha dit fins ara, la comarca del Baix Llobregat té un important llegat modernista que val la pena de conèixer. Podem descobrir obres dels grans arquitectes modernistes com Gallissà, fent una ruta des de Cervelló a Esplugues; Gaudí, visitant la Colònia Güell, o Jujol, a Sant Joan Despí. Al costat de les obres dels grans creadors, no hem d'oblidar els innumbrables exemples de senzilles cases decorades amb elements de caire modernista així com el Modernisme industrial a través d'interessants edificis i museus.

Els interessats en l'art modernista poden gaudir, doncs, de belles i singulars edificacions molt a la vora del gran Modernisme barceloní i ampliar així la seva visió del que va ser un important corrent artístic de Catalunya.

Bibliografia

COSTILLAS, B; DAL MASCHIO, I; MONTERO, M. T. *La Colònia Güell. Modernisme i indústria*. Argenton: L'Aixernador, 1992.

DAL MASCHIO, I. *El Modernisme. Descubrim el Baix Llobregat*. Sant Feliu de Llobregat: Consell Comarcal del Baix Llobregat, 1994.

DAL MASCHIO, I. *Constructors de somnis. El Modernisme al Baix Llobregat*. Sant Feliu de Llobregat: Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, 1996.

DIVERSOS AUTORS, *Gaudí, Jujol i el Modernisme al Baix Llobregat*. Barcelona: Mediterrània, 2003.

DURAN, M. *Josep Maria Jujol a Sant Joan Despí. Projectes i obra (1913-1949)*. Sant Joan Despí: Ajuntament, 1986.

SUBIAS, P. *Pujol i Bausis. Centre productor de ceràmica arquitectònica a Esplugues de Llobregat*, Esplugues de Llobregat: Ajuntament, 1989.

VIDAL, M. *Miscel·lània del Grup d'Estudis. Esplugues i el Modernisme. Patrimoni i Ciutat*. Esplugues de Llobregat: Grup d'Estudis d'Esplugues, 2000.

Webgrafia

www.gaudicoloniaguell.org
www.coloniamodernista.cat
www.sjdespi.cat
www.santfeliu.cat
www.museuagbar.com
www.wsplugues.cat
www.masiamuseusera.com